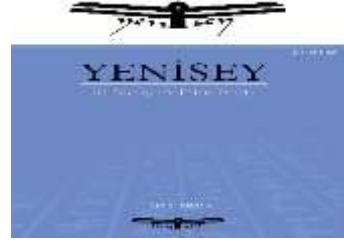

YENİSEY

**Uluslararası Dil,
Edebiyat ve Eğitim
Dergisi**

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE VE İNGİLİZCE
ÖĞRETİMİ KİTAPLARINDA ÇOK KÜLTÜRLÜLÜĞÜN
KULLANILAN GÖRSELLER ÜZERİNDEN ANALİZİ:
YEDİ İKLİM VE SPEAKOUT ÖRNEĞİ**

**ANALYSIS OF MULTICULTURALITY THROUGH
USED VISUALS IN BOOKS ON TEACHING TURKISH
AND ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE: YEDI
IKLİM AND SPEAKOUT COMPARISON**

Mesut GÜN

Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

mesutgun07@gmail.com

ORCID ID:

0000-0001-9663-1066

Melike KILIÇ GÖKÇAKAN

Türkçe Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı

melike.kilicc@gmail.com

ORCID ID:

Makale Bilgisi / Article Information

Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/yenisey.64762>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 27.09.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 31.10.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 31.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / 2022

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ KİTAPLARINDA ÇOK KÜLTÜRLÜLÜĞÜN KULLANILAN GÖRSELLER ÜZERİNDEN ANALİZİ: YEDİ İKLİM VE SPEAKOUT ÖRNEĞİ

Özet

Günümüzün ilerlemiş teknoloji seviyesi, çeşitli sosyopolitik gelişmeler ve gezegenimizde olup biten pek çok olay kültürel alışverişi pekiştirmektedir. Bu alışveriş kültürel çeşitliliğin artmasını sağlamaktadır. Kültürel çeşitlilik de kültür ve dil arasındaki girift ilişki sebebiyle dillerin zenginleşmesinde rol oynamaktadır. Söz konusu kültürel çeşitlilik diğer yandan da 'çok kültürlülük' olgusunun temelini oluşturmaktadır. Farklı ırk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıf durumu, eğitim, dini/manevi yönelim ve diğer kültürel değerlerin birlikteliğini ve etkileşimini kapsayan 'çok kültürlülük', hem dillerin zenginleşmesini sağlayan hem de eğitimin eşitlikçi, kapsayıcı ve erişilebilir olmasını teşvik eden bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle de uluslararası boyutta izlenen politikalar sebebiyle; dil eğitiminin temel kaynaklarından olan yabancı dil kitaplarının çok kültürlülük olgusunu kapsama sorumluluğu bulunmaktadır. Bu çalışmada yabancı dil öğretiminde kullanılan temel kaynaklar olan dil kitaplarının çok kültürlülük bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. İncelenecek materyaller olarak ise Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim ve yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanılan Speakout kitapları seçilmiştir. Görsellerin daha akılda kalıcı ve daha fazla veri barındırıyor oluşu bu çalışmanın yöntemi için belirleyici bir etken olmuştur. Bu sebepten ötürü çok kültürlülük olgusu seçilmiş olan kitapların tercih ettikleri görseller kapsamında analiz edilmiştir. Görseller; ırk/etnik köken, dil, cinsel yönelim / toplumsal cinsiyet, engellilik, yaş / sınıf ve sosyoekonomik durum, dini / manevi yönelim ve diğer kültürel öğeler isimli yedi başlık altında çözümlenmiştir. Görsellerin analizinden elde edilen sayısal veriler çalışmanın bulgular başlığında paylaşılmış, bulgulardan elde edilen çıkarımlar da çalışmanın sonuç bölümünü oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çok kültürlülük, Kültürel çeşitlilik, Yabancı dil olarak Türkçe, Yabancı dil olarak İngilizce, Ders kitabı.

ANALYSIS OF MULTICULTURALITY THROUGH USED VISUALS IN BOOKS ON TEACHING TURKISH AND ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE: YEDI İKLİM AND SPEAKOUT COMPARISON

Abstract

Today's advanced technology level, various socio-political developments and many events happenings on our planet strengthen cultural exchange. This exchange provides an increase in cultural diversity. Cultural diversity also plays a role in the enrichment of languages due to the intricate relationship between culture and language. On the other hand, this cultural diversity forms the basis of multiculturalism. 'Multiculturalism', which includes the coexistence and interaction of different races, ethnicities, languages, sexual orientation, gender, age, disability, class status, education, religious/spiritual orientation, and other cultural values, emerges as a phenomenon that both enriches languages and encourages education to be egalitarian, inclusive, and accessible. Foreign language textbooks, which are one of the main sources of language education, have a

responsibility to include multiculturalism, especially due to the policies followed at the international level. In this study, it is aimed to examine language textbooks, which are the main sources used in foreign language teaching, in the context of multiculturalism. As for the materials to be examined, 'Yedi İklim' textbook, which is used in teaching Turkish as a foreign language, and 'Speakout' textbook, which is used in teaching English as a foreign language were selected. The fact that the images being easier to remember and containing more data than words has been a determining factor for the method of this study. For this reason, the phenomenon of multiculturalism has been analysed within the scope of the images, which were included in / preferred by the selected books. Images were analysed under seven headings: race/ethnicity, language, sexual orientation/gender, disability, age/class and socioeconomic status, religious/spiritual orientation, and other cultural elements. The numerical data obtained from the analysis of the images were shared in the findings of the study, and the implications obtained from the findings formed the conclusion part of this paper.

Keywords: Multiculturality, Cultural diversity, Turkish as a foreign language, English as a foreign language, Textbook.

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun teknolojik gelişmişlik seviyesini iletmesi, dijital tabanlı sosyal ağlara erişimin yaygınlaşması, farklı coğrafyalara seyahat etmenin kolaylaşması ve çeşitli politik gelişmeler gibi pek çok etmen bir araya gelerek kültür alışverişini pekiştirmektedir. Daha sık ve yaygın bir şekilde meydana gelen kültür alışverişi, kültür ve ilişkili unsurların çeşitliliğini ve bu çeşitliliğin etkilerini artırmaktadır. Dolayısıyla kültür ve ilişkili unsurlara odaklanılması, önemi artan bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma da; kültür, kültür ile ilişkili bir unsur olarak dil, kültürel çeşitlilik ve çok kültürlülük olgusu ile bu olgunun dile ve dil öğretimine yansımaları konularını ele almaktadır.

Türk Dil Kurumu 'kültür' terimini "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin (http-1)." şeklinde tanımlamıştır. Brown (2007, s.188) da kültürü "bir yaşam biçimi; içinde bulunduğumuz, düşündüğümüz, hissettiğimiz ve başkalarıyla ilişki kurduğumuz bağlam, bir grup insanı birbirine bağlayan tutkal" şeklinde yorumlamakta ve kültürün "belirli bir zaman diliminde belirli bir grup insanı karakterize eden fikirler, gelenekler, beceriler, sanatlar ve araçlar" olarak da tanımlanabileceğini belirtmektedir. Brooks (1975, s.21) ise kültürü; "ister kabile üyesi ister kasabalı ister şehirli olsun; ortak bir dille birleşmiş olan insanların kendine özgü yaşam biçimi" olarak açıklamaktadır. Bu tanım aslında dil olgusunun kültürün tanımındaki ve oluşumundaki yerini de gözler önüne sermektedir. Nitekim kültürü anlamak için kültürün önemli bir parçası olan dil olgusunu da anlamak gerekmektedir.

‘Dil’ teriminin sözlük tanımı; “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban (http-2)” şeklindedir. Sweet (1892, s.6) dil olgusunu “kelimelerle birleştirilen konuşma sesleri aracılığıyla fikirlerin ifadesidir” şeklinde açıklamakta ve eklemektedir; “kelimeler cümlelerde birleştirilir, bu kombinasyon fikirlerin düşüncelere dönüşmesiyle karşılık bulur”. Bloch ve Trager (1942, s.5)’un dil tanımı da “bir sosyal grubun iş birliği yoluyla, istemli vokal sembollerden oluşan bir sistemdir” şeklindedir. Bu tanımdaki ‘bir sosyal grubun iş birliği’ ifadesi dil ile kültür arasındaki bağa yönelik ipuçları vermektedir. Kramsch (1998, s.6) ise dil ve kültür arasındaki bağı “Sosyal düzenler, sosyal uygunluk normları ortak dili kullanan toplulukların ürünüdür ... Kendilerini bir sosyal grubun (aile, mahalle, meslekî veya etnik mensubiyet, ulus) üyesi olarak tanımlayan insanlar, aynı grubun diğer üyeleri ile etkileşimleri yoluyla dünyayı görmenin ortak yollarını edinirler ... Ortak tutumlar, inançlar ve değerler, grup üyelerinin dili kullanma biçimlerine yansır” şeklinde açıklamaktadır. Bu söylemlerden kültür ve dil arasında girift bir ilişki olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Kültür ve dilin birbirini besleyen olgular olduğu şu örnekten de çıkarılabilir: Çağdaş yaşamda kültürel çeşitlilik sıkça rastladığımız ve yaşamın pek çok alanına yansıyan bir etmendir. Bambaşka kültürlere mensup insanlarla etkileşimde olabilmek ve o insanların kültürel birikimlerinden faydalanabilmek önemli bir deneyim edinme ve öğrenme fırsatıdır.

Bahsi geçen ve dil ile ilişkisi irdelenen kültürel çeşitlilik kavramının ilişkili olduğu bir diğer kavram ise, aynı zamanda bu çalışmanın odaklandığı olgu olan ‘çok kültürlülük’ olarak karşımıza çıkmaktadır. APA (Amerikan Psikoloji Birliği)’ya göre “çok kültürlülük ve (kültürel) çeşitlilik terimleri, kimliğin cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik, sosyoekonomik durum veya yaştan kaynaklanan yönlerini içerecek şekilde birbirinin yerine kullanılmaktadır (APA, 2003, s.380)”. Bu bağlamda APA çok kültürlülüğü de “... mutlak anlamda, ırk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıf durumu, eğitim, dini/manevi yönelim ve diğer kültürel boyutların geniş kapsamını tanıır (APA, 2003, s.380)” şeklinde tanımlamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın yöntemi ve amaçları doğrultusunda dil ve dilin öğrenilmesi olguları ile ‘çok kültürlülük’ olarak tanımlanan kavramın kesişimine odaklanılacaktır.

Banks ve McGee Banks (2016, s.318) editörlüğünü yaptıkları ‘Çok Kültürlü Eğitim: Sorunlar ve Bakış Açıları (Multicultural Education: Issues and Perspectives)’ kitabının tanımlar bölümünde çok kültürlülüğü; “çoğulcu bir toplumun cinsiyet, etnik, ırksal ve kültürel çeşitliliğinin eğitim kurumlarının tüm kurumsallaşmış yapılarına (personel, normlar ve değerler, müfredat ve öğrenci topluluğu gibi) yansması gerektiğini varsayan felsefî bir konum ve harekettir”

şeklinde tanımlamışlardır. Bu görüşteki ‘eğitim kurumları’ vurgusu dikkat çekicidir. Nitekim çok kültürlülük ile dil öğrenimi arasındaki ilişki, ortak kesişimlerinde bulunan ‘eğitim’ konusu üzerinden de ele alınabilir:

Çok kültürlülüğün dile ve dil öğrenimine katkısı yalnızca dili ve insanlık birikimini zenginleştirmesi ile sınırlı değildir. Çok kültürlülüğün önemi bir rolü de eğitim özelinde, kapsayıcı ve gelecekçi bir bakış açısı ve hedefin kaynağı olmasıdır. Banks ve diğerleri (2001, s.24)’ne göre çok kültürlü eğitim “farklı ırk, etnik ve sosyal sınıf gruplarından olanlar da dahil olmak üzere tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatları yaratmayı amaçlar ... toplumdaki ve ülkenin sınıflarındaki farklı kültürleri ve grupları yansıtacak şekilde toplam okul ortamını değiştirerek tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatları yaratmaya çalışır”. Çok kültürlülük ile eğitim arasındaki bu ilişki -dil öğretimi konusunda da- uluslararası boyutta bir önem kazanmış olmasıyla da dikkat çekicidir:

Türkiye de dâhil olmak üzere birçok ülke dil öğretiminde Avrupa Konseyinin geliştirdiği Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR-Common European Framework of Reference for Languages) çerçevesini baz almaktadır. Demirel (2003, s.241)’e göre “Avrupa Konseyi’nin Avrupa’nın geleceği için belirlediği eğitim ve kültür politikaları içinde en ağırlıklı konu dil politikası olmaktadır ... Konsey, Avrupa'nın geleceği için ‘çok kültürlü, çok dilli’ bir toplum yaratma anlayışını vazgeçilmez bir eğitim hedefi olarak belirlemiş ve bu hedefe ulaşma konusunda üye ülkeleri yönlendirmeye başlamıştır”. Günday (2013, s.315)’a göre de “Konsey’in oluşturmaya çalıştığı çok dillilik ve çok kültürlülük bilinci, sadece diğer ülkelerin dil ve kültürlerini öğrenmekle sınırlı tutulmayıp aynı toplum içerisindeki farklı bölgesel kültür ve dil kullanımlarını da öğrenmeyi kapsamaktadır. Avrupa Birliği de çok dilli ve çok kültürlü bir Avrupa yaratmayı arzuladığı için Konsey’in dil politikalarını benimsemektedir”. Örnek vermek gerekirse; ülkemizde de dil öğretim materyallerinin oluşturulmasında başvurulmuş Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni içinde çok kültürlülük birikiminin temel alınıp geliştirilmesine yer verilmiş ve;

- “Kültürel çeşitlilik, tepkileri ayarlama, dili değiştirme vb. durumlar ile karşılaşıldığında belirsizlikle başa çıkma ihtiyacı,
- Farklı kültürlerin farklı uygulama ve kuralları olabileceğini ve başka kültürlerden gelen insanların eylemleri farklı şekillerde algılayabileceğini anlama ihtiyacı,
- Aşırı genellemeleri ve basma kalıp inanışları tartışarak davranışlardaki farklılıkları (jestler, tonlar ve tutumlar da dâhil) dikkate alma ihtiyacı,
- Benzerliklerin farkına varma ve bu benzerlikleri iletişimi iyileştirmek için temel olarak kullanma ihtiyacı,
- Farklılıklara hassasiyet gösterme isteği,

- Olası yanlış anlama risklerini öngörerek, açıklama yapmak ve açıklama istemek için hazır olma (Council of Europe, 2020, s.128)” kavramları eklenerek çok kültürlülüğün kapsanması hedefine yönelik başlıklar oluşturulmuştur.

Bilindiği üzere dil öğretimi gerçekleştiren eğitim kurumlarında dilin öğretilmesinde kullanılan araçlardan en yaygın kullanılanı ve temel alınan yabancı dil kitaplarıdır. Bu bağlamda dilin öğretilmesinde kullanılan ana kaynaklar olan dil kitapları, Avrupa Konseyinin desteklediği söz konusu hedef çerçevesinde ‘çok kültürlülüğü kapsama ve temsil etme’ sorumluluğuna sahiptir. Dil öğretiminde kullanılan dil kitaplarının bahsi geçen hedefte çok kültürlülüğü hangi seviyede kapsadığı ise, çok kültürlülüğün dil öğrenimi ve eğitimindeki rolü ile ilgili anlatılanlar sebebiyle, önem arz eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. YÖNTEM

a. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, çok kültürlülük konusunun seçili dil öğretimi materyallerinde, çalışmanın kapsamı çerçevesinde, hangi seviyede kapsandığının araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda yabancı dil olarak İngilizce ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan iki kitap karşılaştırılmış ve seçilen kitapların çok kültürlülüğe yönelik kapsayıcılığı, yer verdikleri unsurlar ve bu bağlamda aralarındaki farklar incelenmiştir. Bu çalışma; yabancı bir dilin öğrenilmesi ve öğretilmesinde temel kaynak olarak kullanılan kitapların, dil eğitiminde önemi aşikâr olan ve Avrupa Konseyi tarafından da desteklenen ‘çok kültürlülüğün kapsanması’ konusundaki olumlu ve olumsuz noktaları ortaya çıkaracağından ve konuyla ilgili geleceğe yönelik bir farkındalık oluşturma hedefi taşıdığından önem arz etmektedir.

b. Araştırmanın Modeli ve Kapsamı

CEFR (Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni) tarafından belirlenen Ortak Başvuru Seviyeleri içerisinde ‘bağımsız kullanıcı’ şeklinde ifade edilen B seviyesini (orta seviye) konu edinen iki kitabın karşılaştırılmasını kapsamaktadır. Söz konusu kitaplar; yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanılan, Pearson yayıncılık şirketine ait olan ‘Speakout’ ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan, Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayınlanan ‘Yedi İklim’ olarak seçilmiştir. Söz konusu kitaplar nitel doküman analizi yöntemi benimsenerek incelenmiştir. Nitel doküman analizi (QDA- Qualitative Document Analysis), yazılı dokümanların içeriklerini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmeye yönelik bir araştırma yöntemidir (Wach, Ward ve Jacimovic, 2013, s.1). Bu iki

kitap arasındaki çok kültürlülük incelemesi, kitaplarda tercih edilmiş ve yer verilmiş olan görseller üzerinden gerçekleştirilmiştir. İncelemenin yer verilmiş olan metinler yerine görseller üzerinden gerçekleştirilmesi ise şu sebeplere dayanmaktadır:

- Görseller metinlere nazaran daha akılda kalıcıdır: Shepard (1967, s.158) gerçekleştirdiği çalışma sonucunda kelimeler, cümleler ve görsellerden oluşan çeşitli uyaranlar içinden görsellerin kelimelere ve cümlelere göre daha fazla hatırlandığını bulmuştur. Buna görme duyusunun diğer duylara nazaran daha önemli görülmesinin de katkısı olduğu söylenebilir. Zira Gallace ve Spence (2009, s.381) 1806 ile 2007 arasında yapılmış olan duyu çalışmaları içerisinde en çok çalışılan insan duyusunun ‘görme’ olduğunu, diğer tüm duyuları konu alan çalışmaların toplamının görme duyusunu konu alan çalışmalardan az olduğunu bulmuşlardır.
- Görsellere odaklanması çok kültürlü yaklaşımın savunduğu fikirlere daha uygundur: Oates ve Reder (2010, s.447)’a göre “resimler genellikle evrenseldir ve belirli bir dil bilgisi ile sınırlı değildir”. Nitekim bir dil öğretimi kitabı karşısında okurun; görselleri anlama, içselleştirme ve hatırlama konusunda henüz bilmediği bir dilde yazılanlara nazaran daha fazla edinim sağlaması olasıdır.
- Çok kültürlülüğün alt başlıkları olan ırk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıf durumu, eğitim, dini/manevi yönelim ve diğer kültürel boyutların anlaşılmasında görseller metinlerin temsil edebileceğinden daha fazla bilgiyi ve detayı barındırmaktadır. McBride ve Anne Doshier (2002, s.424) Allan Paivio’nun İkili Kodlama Teorisi’ni anlatırken sözcüklerin yalnızca sözlü olarak kodlandığını, görsellerin ise hem sözel bir kod hem de bir görsel kod ortaya çıkarttığını belirtmektedir.

c. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada Pearson şirketinin B (bağımsız kullanıcı / orta seviye) seviyesine tekabül eden ‘Speakout B1-B1+’ kitabı ile Yunus Emre Enstitüsü’nün aynı seviyeye denk gelen ‘Yedi İklim B1’ kitapları, içlerinde yer verilmiş olan görseller açısından karşılaştırılmıştır. Görseller araştırmacılar ve üç alan uzmanının görüşleri alınarak ve detaylıca incelenmiş, her bir görselin içerdiği çok kültürlülük öğeleri bir veri toplama çizelgesine işlenmiştir. Bunun yanı sıra ayırt edilemeyen, tanımlanamayan ve/veya yabancı bilgiler içeren görsellerin tanımlanması amacıyla Google Lens uygulamasından faydalanılarak görsellerin incelenip yorumlanmasına özen gösterilmiştir. Bu karşılaştırmada elde edilen bulgular APA’nın “... ırk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş,

engellilik, sınıf durumu, eğitim, dini/manevi yönelim ve diğer kültürel boyutların geniş kapsamını tanı (APA, 2003, s.380)” şeklindeki çok kültürlülük tanımından yola çıkılarak; ırk/etnik köken, dil, cinsel yönelim/toplumsal cinsiyet, engellilik, sınıf/sosyoekonomik durum, dini/manevi yönelim ve diğer kültürel öğeler başlıkları altındaki ölçek maddelerine uygun bir şekilde incelenip karşılaştırılmıştır. Bu başlıklara dahil olmamasına rağmen çok kültürlülüğe yönelik veriler içeren bulgular ise ‘diğer kültürel öğeler’ başlığında ele alınmıştır. İki kitap arasındaki görsel kullanımı, bahsi geçen konu başlıklarındaki görsellerin sayısı ve bu sayının toplamdaki görsel sayısına oranı üzerinden karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Bu analizin sonucunda ortaya çıkan veriler yorumlanarak çalışmanın sonucu oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim (B1) ve İngilizcenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Speakout (B1-B1+) ders kitapları Tablo 1’de üniteler halinde sıralanmıştır. Sonraki tablolar ve görseller aracılığıyla da ders kitaplarında bulunan görselleri konu alan bir karşılaştırmalı analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Karşılaştırılmak adına incelenen kitaplar ve bu kitaplarda bulunan üniteler

Speakout (B1-B1+)		Yedi İklim (B1)	
1 Identity	6 Emotion	1 Haberin Var Mı?	5 Engelleri Kaldırılım
2 Tales	7 Success	2 Yorumlar ve Görüşler	6 Kurgu
3 Future	8 Communities	3 Eğitim	7 Kutlama
4 Jobs	9 History	4 Gelin Tanış Olalım	8 Ömür Dedğin
5 Solutions	10 World		

a. Irk / Etnik Köken

Tablo 2. Kitaplardaki ırk/etnik kökeni temsil eden görsellerin miktarı (x) ve bu miktarın toplamdaki görsellere oranı (%)

Kitap Adı	Toplam Görsel Sayısı	x	%
Yedi İklim (B1)	272	33	12,1
Speakout (B1-B1+)	198	60	30,3

Her iki kitap incelendiğinde Yedi İklim (B1) seviye ders kitabı görsellerinde toplamda 524 adet bireye ve 16 adet birey sayısı net olmayan görsele rastlanılmıştır. Speakout (B1-B1+) ders kitabında ise 195 adet bireye ve 25 adet birey sayısı net olmayan görsele rastlanılmıştır. Ünite görselleri ele alındığında Speakout ders kitabında Yedi İklim ders kitabı görsellerine oranla daha fazla sayıda ve çeşitte ırk/etnik kökene yer verildiği saptanmıştır. 198 adet

görselin bulunduğu Speakout kitabında farklı ırk/etnik kökene sahip bireylerin olduğu tespit edilen görsel sayısı 60'tır. Bu 60 görsel incelendiğinde bireylerin büyük çoğunluğunun Will Smith, Muhammed Ali gibi Afro-Amerikan kökenli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kitapta Danimarka, Brezilya, İskoçya, Fransa, Kosta Rika vb. Latin Amerika ülkeleri, Japonya, Almanya, Mısır, Nijerya, Güney Afrika, İtalya, Hindistan kökenli bireylerin de var olduğu gözlemlenmiştir. Ancak İngilizcenin ana dil olarak konuşulduğu Kanada, Avustralya, İskoçya vb. ülkelere ve kültürlerine görsellerde yer verilmemiştir. Ünitelerde Will Smith, Muhammed Ali, Rosa Parks, Mahatma Gandhi gibi siyahi kişilere yer verilmiş olup 9. ünite de siyahi kişilerin hakkını savunan bir yürüyüş fotoğrafına yer verilmiştir. Ancak ünitelerin genelinde beyaz ırk ağırlıktadır. Ünitelerde Doğu Avrupa, Uzak Doğu, Orta Doğu, Arap Yarımadası vb. bölgelerdeki İngilizcenin yabancı dil olarak öğretildiği ülkelerin kültürleri yeterli miktarda gözlemlenmemiştir.

272 adet görsel bulunan Yedi İklim ders kitabında ise farklı ırk/etnik kökeni temsil eden görsel sayısı 33'tür. Farklı ırk/etnik köken bazında bakıldığında kitapta ağırlıklı olarak Amerikan bireylere yer verildiği saptanmış olup Japonya, Yunanistan, Hindistan, İtalya, İngiltere, Fas, Yeni Zelanda, İspanya, Bulgaristan kökenli bireylerin varlığı da tespit edilmiştir. Ancak Türkçe'nin ana dil olarak konuşulduğu ülkelere kitapta yer verilmemiş olup son yıllarda ülkemize göç eden Suriyeli ve Afgan bireylerin kültürlerine kitapta rastlanılmamıştır. Ancak Yedi İklim Kitabında 4. ünite olan "Gelin Tanış Olalım" ve 7. ünite olan "Kutlama" ünitesinde farklı kültür ve dile sahip bireylere yoğunlukta yer vermiştir. Genel olarak bakıldığında Speakout ders kitabında hedef kültür olan İngiliz ve Amerikan kültüründen bireylerin yoğunlukta olduğu, Yedi İklim ders kitabında ise hedef kültür olan Türk kültüründen bireylerin yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir.

Görsel 1. (Yedi İklim)

Görsel 2. (Yedi İklim)

Görsel 3. (Speakout)

çoğunlukla modern görünümündedir. Speakout ders kitabında 1. ünite kadın ve erkeklere ait bir bölüm bulunmakta olup kadın beyninin erkek beynine oranla daha karmaşık bir yapıya sahip olduğunu belirten bir görsel yer verilmiştir. Ayrıca kitapta kadınların ve erkeklerin gerçekten farklı olup olmadığına ilişkin cümleler ve görseller bulunan bir afiş mevcuttur. Aynı bölümde bulunan bir afişte kadınların harita bilgisine sahip olmadığını belirten bir görsel ve erkeklerin bir çift ayakkabıyı 90 saniyede, kadınların ise 3 haftada aldığına dair yazılara rastlanılmıştır. Mesleklerin cinsiyetlere dağılımı açısından bakıldığında ise kitap genelinde Will Smith, Josh Brolin gibi erkek oyuncuların yanı sıra Helen Mirren, Audrey Tautou gibi kadın oyunculara yer verilmiştir. Muhammed Ali, Usain Bolt gibi erkek sporcuların yanı sıra Martina Hingis gibi kadın sporculara, John F. Kennedy, Nelson Mandela gibi siyasi figürlerin yanı sıra Indira Gandhi, Elizabeth gibi kadın siyasi figürlere de yer verilmiştir.

Yedi İklim ders kitabı görsellerinde bulunan 524 adet bireyin ise 259'unun kadın, 233'ünün erkek olduğu gözlemlenmiştir. 32 bireyin cinsiyeti görsellerin içeriğinden dolayı belirsiz kalmıştır. Kitapta ev hanımı kadın, erkek polis gibi görsellerin yanı sıra avukat, insan kaynakları müdürü vb. kadın görsellerine de yer verilmiştir. Ancak spor, siyaset, sanat gibi mesleki alanlarda yer alan tanınmış kişilerin olduğu görsellerdeki kişilerin çoğunun Hamit Altıntop, Semih Saygıner, Hidayet Türkoğlu, Neşet Ertaş, Aşık Veysel, Kemal Sunal gibi erkek figürlerden seçildiği tespit edilmiştir. Ayrıca ünitelerde pazarda alışveriş yapan, yemek yapan, pasta yapan, toz alan, dedikodu yapan kadınların olduğu görsellerle; araba yıkayan, eşi pasta yaparken çocuğunun ödevlerine yardım eden erkek figürlerin olduğu görseller de tespit edilmiştir. Kitapta yer alan görsellerde kadın ve erkek figürler genellikle modern görünümündedir. Ek olarak cinsel yönelim açısından bakıldığında her iki kitapta da eşcinsellik, transseksüellik vb. içeren görsellere ve ilişkilere yer verilmemiştir.

Görsel 7. (Yedi İklim)

Görsel 8. (Speakout)

d. Engellilik

Tablo 5. Kitaplardaki görsellerde engelliliği temsil eden kişilerin miktarı (f) ve bu miktarın toplamdaki kişilere oranı (%)

Kitap Adı	Toplam Kişi Sayısı	x	%
Yedi İklim (B1)	524	14	2,6
Speakout (B1-B1+)	211	3	1,4

Çok kültürlülüğün alt bir başlığı olan engellilik açısından 211 bireyin ve 23 adet birey sayısı net olmayan görselin bulunduğu Speakout kitabı incelendiğinde figürlerin 3 tanesinde engel durumu tespit edilmiştir. Kitapta görme engelli bir ressam olan Sargy Mann'in, otizme sahip bir matematikçi olan Daniel Tammet'in ve işitme engeliyle bilinen Beethoven'ın olduğu bir görsele yer verilmiştir.

Yedi İklim kitabı engellilik açısından incelendiğinde ise görsellerde bulunan 524 bireyden 14 tanesinde engel durumu tespit edilmiştir. Tespit edilen engel durumlarının hepsinin 5. ünite olan "Engelleri Kaldırılım" ünitesinde yer aldığı belirlenmiştir. Ünitenin başında parmaklarıyla gören adam diye tanımlanan Eşref Armağan ile ilgili ve işitme problemiyle bilinen Alman piyanist Beethoven ile ilgili bir görsel bulunmaktadır. Ayrıca yine engellilik kategorisi kapsamında Amerikalı aktör Tom Cruise'nin başrolünde oynadığı "Rain Man" filmine yer veren görseller sunulmuştur. Ayrıca ABD'li akrobat Eli Bowen, beyzbol oyuncusu Jim Abbott, paralimpik halterci Nazmiye Muslu, ABD'li görme engelli sporcu Erik Weihenmayer ile ilgili görsellerde ünite de yer almıştır. Ünite sonunda da görme engeli olan halk şairi Âşık Veysel'in görseline de yer verilmiştir.

Görşel 9. (Yedi İklim)

Görşel 10.(Yedi İklim)

Görşel 11. (Speakout)

e. Yaş / Sınıf ve Sosyoekonomik Durum

Her iki kitap görselleri yaş kategorisi kapsamında incelendiğinde iki kitapta da baskın olarak genç ve orta yaş grubunun ağırlıkta olduğu tespit edilmiş olup bunları sırasıyla çocuk ve yaşlı grupları takip etmiştir.

İki kitabın görselleri sınıf ve sosyoekonomik açıdan ele alındığında ise her iki kitapta da orta sınıf düzeyinin ağırlıkta olduğu gözlemlenmiş olup tanınmış sanatçı, sporcu ve bilim insanı gibi üst sınıf bireylerden de görseller verilmiştir.

Speakout kitabında oyuncu Mel Gibson, Daniel Day-Lewis, Helen Mirren, Will Smith, Audrey Tautou, Josh Brolin ile ilgili görseller tespit edilmiştir. Kitapta siyasi figürler olan John F. Kennedy, George Bush, Elizabeth, Nelson Mandela, Indira Gandhi ile ilgili görseller de bulunmaktadır. Müzik dünyasından; Elvis Presley, The Beatles, Talking Heads, Beethoven'a ait görseller mevcuttur. Ayrıca kitapta fizikçi Michio Kaku, bilim insanları Albert Einstein, Chang Diaz, mucit Thomas Edison, yazarlar Benjamin Disraeli, Malcolm Gladwell, Gabriel Garcia Marquez, Daniel Tammet, astronot Neil Armstrong, modacı Coco Chanel ve boksör Muhammed Ali, sprinter Usain Bolt, tenisçi Andy Murray, Martina Hingis'e ait görseller yer almaktadır.

Yedi İklim kitabında ise tarihi bir lider olan Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafına, oyuncu Brad Pitt, Angelina Jolie'nin görsellerine ve Tom Cruise, Çetin Tekindor, Fikret Kuşkan, Hümeysra, Şerif Sezer, Yetkin Dikinciler, Adile Naşit, Kemal Sunal, Münir Özkul, Şener Şen, Mehmet Günsür, Belçim Bilgin, Murat Yıldırım, Akasya Asıltürkmen, Cansel Elçin, Özge Özberk, Burak Sergen, Türkan Şoray, Kartal Tibet, Kadir İnanır, Vivien Leigh, Clark Gable, Humphrey Bogart, Ingrid Bergman, Kate Winslet, Leonardo DiCaprio, Ali Macgrani, Ryan O'Neal, Tarık Akan'ın bulunduğu film afişlerine yer verilmiştir. Ayrıca kitapta spor dünyasından Dimitris Diamantidis, Mesut Özil, Hamit Altıntop, Hidayet Türkoğlu, Semih Saygıner, Andre Agassi, Jim Abott, Eli Bowen ve Nazmiye Muslu'ya ait görseller mevcuttur. Müzik alanında ise Neşet Ertaş, İdil Biret, Beethoven, Aşık Veysel'e ait görseller bulunmaktadır. Hat Ustası Ethem Çalışkan, ressam Eşref Armağan ve yazar Ayşe Kulin'in görsellerine de kitapta yer verilmiştir.

Son olarak Speakout kitabında 8. ünite olan "Communities" ünitesinde düşük ekonomik düzeye sahip bireylere ve yaşadıkları yerlere ait görsellere yer verilmiştir. Ayrıca kitapta Anuta isimli bir ada kabilesinin görselleri mevcuttur.

Görsel 12. (Speakout)

Görsel 13. (Speakout)

Görsel 14. (Yedi İklim)

f. Dini / Manevi Yönelim

Speakout ve Yedi İklim kitapları görselleri dini/manevi yönelim açısından incelendiğinde her iki kitapta da yeterince veri bulunmamaktadır. Speakout kitabında 6 görselde dini inanın bir temsili olan başı örtülü kadın figürüne yer

verilmiştir ve 1 görselde Güney Afrika Cumhuriyeti başpiskoposu Desmond Tutu'nun fotoğrafı mevcuttur. Yedi İklim kitabında ise 7 görselde dini inanışın temsili olan başı örtülü kadın figürüne yer verilmiştir. Ayrıca kitapta Ramazan Bayramı ve Hıdırellez ile ilgili görseller ve İslam türbe mimarisinin bir örneği olan Tac Mahal'in görseli de mevcuttur.

Görsel 15. (Yedi İklim)

Görsel 16. (Yedi İklim)

Görsel 17. (Yedi İklim)

g. Diğer Kültürel Öğeler

Farklı kültürlerdeki coğrafi yerler ve mekânlar açısından bakıldığında Speakout kitabında Polonya, Cape Town, Hotel Patria, Pasifik Okyanusu ve buzullara ait görseller bulunmaktadır. Yedi İklim kitabında ise üzerinde Eiffel Kulesinin bulunduğu bir yerküre görseline, Japonya, Hindistan, Venedik görsellerine ve dünyanın farklı kütüphaneleri görsellerine rastlanılmıştır.

Sembol olarak Yedi İklim kitabında farklı kültürleri de kapsayan yerküre, avro, dolar, nazar boncuğu, alyans, gelinlik, gelin arabası görsellerine, Google ve Apple logolarına yer verilmiştir. Speakout kitabında ise gelin arabası, alyans, düğün pastası, gelin buketi görselleri ve eski dünya haritası mevcuttur.

Yemek kültürü açısından bakıldığında farklı kültürlere ait olmak üzere Speakout kitabında sadece 10. Ünite olan “World” ünitesinde Uzakdoğu yemeklerinin olduğu bir görsele, Burrito görseline ve sokak yemeklerinin bulunduğu bir Orta Doğu ülkesi olduğu düşünülen bir görsele yer verilmiştir. Yedi İklim kitabında farklı bir kültürün mutfağına ait görsele rastlanılmamıştır.

Kitaplar, festivaller ve kutlamalar açısından incelendiğinde Speakout kitabında herhangi bir görsel tespit edilememiştir. Diğer yandan Yedi İklim kitabında ise Cannes Film Festivali, Amsterdam Belgesel Film Festivali, Hıdırllez, Haka dansı, İspanya boğa güreşi, Holi Festivali, Nevruz, Venedik Karnavalı, Ramazan Bayramı, düğün, kına, doğum günü görsellerine yer verilmiştir.

Sanat/sinema unsurları açısından incelendiğinde Speakout kitabında her ünitenin sonunda BBC'ye ait bir seriye yer verildiği belirlenmiştir. Bu serilerden

“Tribe” dünyanın farklı bölgelerindeki kabileleri ele almakta olup diğer seri olan “The Great Melt” buzulları ele almaktadır. Bunların dışında farklı bir kültüre ait film, TV serisi vb. görseli tespit edilememiştir. Yedi İklim kitabında ise 2012, Wall E, Kayıp Balık Nemo, Ratatuy, Buz Devri, Titanik, Kazablanka, Othello, Rüzgâr Gibi Geçti, Genç Kız ve Kral filmlerinin afişlerine yer verilmiştir. Ayrıca Oscar ödülünün görseli de mevcuttur. Son olarak Yedi İklim kitabında hat sanatı ve ciltçilik ile ilgili görseller de mevcut olup Speakout kitabında da Michelangelo’ya ait Adem’in Yaratılışı freskine yer verilmiştir.

Görsel 18. (Speakout)

Görsel 19. (Yedi İklim)

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Dünya genelinde yaklaşık 1,5 milyar kişi İngilizce konuşmaktadır. Bu sayının yaklaşık 400 milyonu İngilizceyi ana dil olarak konuşmaktadır ki bu da 1 milyardan fazla kişinin İngilizceyi yabancı dil olarak konuştuğunu göstermektedir (Breene, 2019). Yani İngilizce bir dünya dilidir. ‘Speakout’ kitabı ise, birçok ülkede yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda, kitapta yer alan görsellerin çok kültürlülüğü yansıtması bakımından yetersiz bulunmuştur. Zira kitap içerisinde ilk üniteden son üniteye kadar yer yer çok kültürlülük kapsamında görsellere yer verilse de hedef dil olan Amerikan ve İngiliz kültürünün ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Ancak İngilizcenin ana dil olarak konuşulduğu Kanada, Avustralya, İskoçya vb. ülkelere ve kültürlerine görsellerde yer verilmemiş; sadece birkaç görselde Güney Amerika, Güney Afrika vb. coğrafi bölgelere yer verilmiştir. Ayrıca kitapta Will Smith, Muhammed Ali gibi ünlü siyahi kişilere, Rosa Parks, Mahatma Gandhi gibi insan hakkı savunucularına ve ırkçılığa karşı bir yürüyüşü temsil eden bir görsele yer verilse de görsellerin genelinde beyaz ırkın daha baskın olduğu gözlemlenmiştir. Uluslararası açıdan bakıldığında ise kitapta Doğu Avrupa, Uzak Doğu, Orta Doğu, Arap Yarımadası vb. bölgelerdeki İngilizcenin yabancı dil olarak öğretildiği ülkelerin kültürleri ya göz ardı edilmiştir ya da az miktarda mevcuttur. Şimşek (2018, s.315) dil bilimci Peter Medgyes’in “İthal ders kitapları İngiltere ve ABD gibi “İngilizce öğretiminin merkezi” görülen ülkelerde üretildiğinden “çok çeşitli dilsel ve kültürel geçmişlere” sahip öğrenci topluluğunun “bireysel taleplerini” karşılama konusunda yetersiz kalabilmektedir.” dediğini aktarmaktadır. Bu aktarım araştırmanın sonucunda da ortaya çıkan uluslararası alanda kullanım amacıyla hazırlanan İngilizce ders

kitabının hedef kültürü yaymayı hedeflediği, uluslararası kültürün ve bireylerin ana kültürlerinin göz ardı edildiği tespiti destekler niteliktedir. Halbuki İngilizce öğretimi ders kitaplarının kültürel içeriği öğrencileri ötekilikle tanıştırmak için en iyi araçlardan biri olabilir ve tarafsız, nötr bir yol izleyebilir. Dil, bir toplumun sürekli değişen ihtiyaçlarını karşılamak için yaratılan en gelişmiş iletişim aracıdır ve yoğun bir sosyokültürel renk taşır. Bu nedenle, kültürlerarası analiz ve yansıtmayı teşvik etmeyi amaçlayan İngilizce öğretimi ders kitapları İngilizce konuşmayı hedefleyen toplulukların kültürlerine de yer vermelidir (Garcia, 2005, s.58).

Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesi konusu ve bu bağlamda eğitim materyali olarak kullanılan kitapların içeriği de arz ettiği önemi artırmaktadır. Zira "Türkiye'de eğitim, iltica, toplumsal ve siyasal aksiyonlar sebebiyle ikamet eden yaklaşık 6 milyon yabancıların yaşadığı düşünüldüğünde; bu devasa kitlenin toplum ile uyumlu hale getirilmesi, kültür şoku olarak ifade edilen süreci olabildiğince az hasarla atlatabilmesi için belirli adımlar atılmalıdır. Bu kapsamda devlet kurumları bünyesinde yer alan Türkçe öğretim merkezleri ve üniversitelerde Türkçe öğretimi maksadıyla kullanılan materyallerin içerik açısından yeniden düzenlenmesi ve öğretim elemanlarının akademik başarıyı gözetirken çok kültürlülük çerçevesinde süreci yapılandırması gerektiği sonucuna varılabilir (Gün ve Şimşek, 2020, s.56)". Bu bağlamda Yedi İklim kitabının da çok kültürlülük çerçevesinde incelenmesi önemli hâle gelmiştir:

Kitapta özellikle 7. ünite olan "Kutlama" ve 4. ünite olan "Gelin Tanış Olalım" ünitelerinde uluslararası kültür açısından Speakout kitabına oranla daha fazla görsele yer verilse de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin kültürlerinin çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda kitapta eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Kitap genelinde bahsi geçen kapsamda görseller mevcut olsa da hedef kültür olan Türk kültürünün ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Ancak görsellerde Türk kültürü hâkim olmasına rağmen Türkçenin resmi dil olarak konuşulduğu Kıbrıs'a hiç yer verilmemiş; ana dil olarak Türkçe konuşulan diğer ülkeler ve kültürleri de nadiren ele alınmıştır. Ayrıca ülkemizde göç, eğitim, siyasi vb. nedenlerle bulunan Suriyeli, Afganistanlı gibi yabancı uyruklu bireylerin kültürleri de kitap görsellerinde tespit edilememiştir. Yeni Hitit 3 ve English File ders kitaplarını çok kültürlülük açısından ele aldığı çalışmada Şimşek (2018, s.16) Yeni Hitit 3 kitabında Anglo-Amerikan kültürünün hedef dil olan Türkçeye göre daha fazla yer aldığını ve yabancı dil eğitiminde ülkemizde sorun teşkil eden dışa bağımlılığın Türkçenin yabancı dil olarak eğitiminde de karşımıza çıktığını belirtmiştir. Bu çalışmada da hedef olan Türk kültürünün yoğunluğu gözlemlense de Türk kültüründen sonra Amerikan kültürünün

ağırlıkta olduğu saptanmış olup diğer kültürlerin geniş ölçüde göz ardı edildiği tespit edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet açısından kitap görselleri ele alındığında kişi cinsiyetinin tespit edilebildiği görsellerde Speakout kitabında erkek, Yedi İklim kitabında kadın figür oranı daha yüksek çıkmıştır. Her iki kitapta da genel olarak modern görünümlü kadın-erkek profiline yer verilmiştir ve kitaplarda genel olarak büyük bir ayırım gözlemlenmemiştir. Ancak her iki kitapta da yer yer cinsiyetçi yaklaşımlar tespit edilmiştir: Örneğin; Speakout kitabında kadın ve erkek konusuna 1. üniteye ayrı bir bölümde yer verilmiş olup kadın ve erkek zihninin farklı olduğunu, kadın zihninin daha karmaşık bir yapıya sahip olduğunu gösteren bir görsele yer verilmiştir. Aynı bölümde bulunan bir afişte kadınların harita bilgisine sahip olmadığını belirten bir görsele ve erkeklerin bir çift ayakkabıyı 90 saniyede, kadınların ise 3 haftada aldığına dair yazılara rastlanılmıştır. Yedi İklim kitabında ise Speakout kitabına oranla daha geleneksel bir yaklaşım izlenmiştir. Kitapta insan kaynakları müdürü ya da avukat kadın gibi figürlere yer verilse de pazarda alışveriş yapan, yemek yapan, pasta yapan, toz alan, dedikodu yapan kadınların olduğu görsellerle; araba yıkayan, eşi pasta yaparken çocuğunun ödevlerine yardım eden erkek figürlerin olduğu yer yer cinsiyetçi yaklaşımların bulunduğu görseller de tespit edilmiştir. Son olarak kitap genelinde verilen tanınmış kişi görsellerinin de erkek ağırlıklı olduğu dikkat çekmiştir. Asan (2010, s.66)'a göre "Toplumsal cinsiyet (gender), biyolojik cinsiyetten (sex) farklı bir anlam içerir. Toplumsal cinsiyet, toplumsal ve kültürel olarak belirlenir. Bu nedenle de içeriği toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık arz eder. Toplumsal cinsiyet bu yönüyle, yalnızca cinsiyet farklılığını belirtmekle kalmaz cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de içerir." Her iki kitap toplumsal cinsiyet açısından ele alındığında orantısız bir dağılım olduğu ve modern yaşamın gereklerinden olan toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanamadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, uzun süredir devam eden erkek egemen cinsiyet ideolojisinin üstesinden gelebilmek için toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının özellikle eğitim alanındaki yansımalarının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Yabancı dil öğrenme bağlamında cinsiyet eşitliğini yansıtmak, eğitimciler ve müfredat planlayıcıları için ders kitabı seçim kriterlerinden biri olmalıdır (Şeker ve Dinçer, 2014, s.97).

Çok kültürlülüğün kapsadığı bir diğer içerik olan engellilik açısından bakıldığında özellikle Yedi İklim kitabında 5. ünite olan "Engelleri Kaldıralım" ünitesinde 14 adet görselle engellilik konusuna ağırlık verildiği saptanmıştır. Speakout kitabında ise bu konuyla ilgili yalnızca 3 adet görsel tespit edilmiştir. Ancak engellilik kavramı her iki kitapta da bir üniteyle sınırlı kalmış, kitap geneline yayılmamış ve dolayısıyla yeterli bulunmamıştır. Bireyler diğer

bireylerin yaşamları ve yaşam koşulları hakkında öngörüye sahip olmalıdır. Bu nedenle, farklı durumlarda ve farklı engellere sahip kişilerin farkına varmalıdırlar. Çok kültürlü eğitimin temelinde empati bulunmaktadır. Dil aktarımında önemli bir yere sahip ders kitaplarında engellilik konusu göz ardı edilmemeli, bu konuda bir bilinç oluşturulmalıdır.

Her iki kitap görselleri yaş kategorisi kapsamında incelendiğinde her iki kitapta da genç ve orta yaş grubunun ağırlıkta olduğu tespit edilmiş olup bunları çocuk ve yaşlı grupları takip etmiştir. Bu durumun temel sebeplerinden birinin yabancı dil öğreniminin erken yaşlarda başlaması ve kitapların hitap ettikleri kitlelerin yaş gruplarına daha çok yer vermeyi tercih etmeleri olduğu söylenebilir. Sosyoekonomik açıdan ele alındığında ise iki kitapta da genel olarak orta sınıfa mensup bireylerin yer aldığı gözlemlenmiş olup tanınmış sanatçı, sporcu ve bilim insanı gibi üst sınıf bireylerden de görsellere yer verildiği görülmüştür. Bu durumun temel sebeplerinden birinin de aşırıya kaçmaktan uzak durmak olduğu söylenebilir. Sanatçı, bilim insanı vb. üst sınıf bireylere yer vererek de bireylerin dikkatlerini çekmek hedeflenmiş olabilir.

Dini açıdan bakıldığında Speakout ve Yedi İklim kitapları görsellerinde yeterince veri bulunmamaktadır. Her iki kitapta da birkaç görselde dini inanışın bir temsili olan başı örtülü kadın figürüne yer verilmiştir. Speaout kitabında 1 görselde Güney Afrika Cumhuriyeti başpiskoposunun fotoğrafı mevcuttur. Yedi İklim kitabında ise Ramazan Bayramı ve Hıdırellez ile ilgili görseller ve İslam türbe mimarisinin bir örneği olan Tac Mahal'in görseli mevcuttur. Ancak her iki kitapta da dini veriler yeterince ele alınmamıştır. Speakout kitabı görsellerinde herhangi bir aktarım gözlemlenmezken Yedi İklim kitabında ise sadece bir ünitelerde İslamiyet'e ait görseller (Ramazan Bayramı, Tac Mahal vb.) tespit edilmiştir. Tüm (2021, s.27)'e göre ders kitaplarında dini ve siyasi içeriklerin yer alması farklı görüşlerdeki bireylerde anlaşmazlığa yol açabilir. Ayrıca bu durum temelinde iletişim olan dil derslerinin amacına uygun değildir. Barışçıl bir ders ortamının oluşturulması bu tür konulardan uzak durmakla mümkün kılınacaktır.

Farklı kültürlerdeki coğrafi yerler ve mekânlar açısından bakıldığında Speakout kitabında genel olarak İngiltere ve Amerika'dan görsellere yer verilmiş olup Yedi İklim kitabında ise Boğaziçi Üniversitesi, Taksim, Kuleli, Boğaz köprüsü gibi Türkiye'ye ait görsellere yer verilmiştir. Yedi İklim kitabında seçilen bu görsellerin büyük çoğunluğunun İstanbul'da olması dikkat çekmiş ve bu durum kitabın hedef kültür açısından da yeterli olmadığını ortaya çıkarmıştır. Yemek kültürü açısından bakıldığında Speakout kitabında farklı kültürlerle ait 3 görsele yer verilmiştir. Ancak baklava, Türk kahvesi, çay, dolma gibi Türk

kültürüne ait yiyecek-içeceklerin olduğu Yedi İklim kitabında farklı kültürlerle ait herhangi bir görsel tespit edilememiştir. Her iki kitap bu konuda yetersiz kalmıştır.

Festivaller ve kutlamalar açısından kitaplar incelendiğinde Speakout kitabında herhangi bir görsel tespit edilememiştir. Yedi İklim kitabında Türk kültürüne ait Altın Portakal Film Festivali, düğün, kına vb. görsellerin yanı sıra farklı kültürlerle ait Cannes Film Festivali, Amsterdam Belgesel Film Festivali, Hıdırllez, Haka dansı, İspanya boğa güreşi, Holi Festivali, Nevruz, Venedik Karnavalı, görsellerine yer verilmiştir. Ancak bu görseller de genellikle 7. ünite olan “Kutlama” ünitesiyle sınırlı kalmıştır. Festivaller ve kutlamalar insanları bir araya getiren ve kültürlerin temsilinde önemli bir yere sahip olan etkinliklerdir. Ancak her iki kitapta da bu konuya ayrılan yere bakılırsa göz ardı edildikleri açıkça söylenebilmektedir.

Son olarak sanat/sinema unsurları açısından bakıldığında Yedi İklim kitabında Türk kültürüne ait; Sultan, Keşanlı Ali, Selvi Boylum Al Yazmalım gibi filmlere yer verilse de 2012, Wall E, Kayıp Balık Nemo, Ratatuy, Buz Devri, Titanik, Kazablanka, Othello, Rüzgâr Gibi Geçti, Genç Kız ve Kral filmlerinin afişlerine de rastlanılmıştır. Kitapta Speakout’a oranla daha fazla görsele yer verilse de filmlerin büyük çoğunluğunun ABD yapımı olduğu dikkat çekmiştir. Bu durum Şimşek (2018, s.16)’in belirttiği Anglo-Amerikan kültürünün yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki yansımalarını ve dil öğreniminde dışa bağımlılığın etkilerini destekler niteliktedir.

Genel olarak incelendiğinde her iki kitabın hedef kültür ağırlıklı hazırlandığı tespit edilmiş olup Yedi İklim kitabının çok kültürlülük bazında daha kapsamlı hazırlandığı saptanmıştır. Speakout kitabının görselleri çok kültürlülük açısından Yedi İklim ders kitabına kıyasla daha yüzeysel bulunmuştur.

Çok kültürlü yaklaşım bireylerin farklı kültürleri öğrenmelerini, kendi kültürlerini aktarmalarını ve bunları yaparken de birbirlerine saygı duymalarını temel almaktadır. Yabancı dil öğretiminde kültür aktarımının büyük bir önemi vardır. Kültür aktarımında ise en etkili araçlardan biri ders kitaplarıdır.

Yabancı dil olarak İngilizce alanında incelenen Speakout kitabı ve Türkçe alanında incelenen Yedi İklim kitabı ile ilgili öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Her iki kitap incelendiğinde hedef kültür ağırlığı tespit edilmiş olup çok kültürlülüğün genel anlamda göz ardı edildiği saptanmıştır. Ders kitapları yol gösterici kaynaklardır. Bu nedenle ders kitapları yabancı dil öğrenen bireylerin sadece hedef kültüre hâkim olmalarını sağlamaları amacıyla değil onların bakış

açılarını genişletecek, farklı toplumlara, ülkelere, dinlere, siyasi yapılara karşı önyargılarını yıkacak ve eşitliği ön plana çıkaracak şekilde çok kültürlülük temelli hazırlanabilir.

Görsel materyaller kültür aktarımında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle yabancı dil öğretme amacıyla kullanılan ders kitaplarında çok kültürlülük kapsamında kullanılan görsellerin sayısı artırılabilir.

Ders kitaplarında kullanılan görseller daha gerçekçi ve otantik olanlar içinden seçilebilir.

KAYNAKÇA

- American Psychological Association. (2003). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists. *American Psychologist*, 58(5), 377-402. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.58.5.377>
- Asan, H., S. (2010). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması. *Fe Dergi*, 2 (2), s. 65-74.
- Banks, J., A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W., D., Irvine, J., J., Nieto, S., Schofield, J., W., Stephan, W., G. (2001). *Diversity within unity: essential principles for teaching and learning in a multicultural society*. Center for Multicultural Education, College of Education. University of Washington, Seattle
- Banks, J., A., McGee Banks, C., A. (2016). *Multicultural education: issues and perspectives* (9th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Bloch, B., Trager, G., L. (1942). *Outline of linguistic analysis*. Baltimore, MD: Linguistic Society of America, Waverly Press
- Breene, K. (2019). Which Countries are Best at English as a Second Language? [Online] Web Adresi: <https://www.weforum.org/agenda/2019/11/countries-that-speak-english-as-a-second-language/> [Erişim Tarihi: 24 Eylül 2022].
- Brooks, N., (1975). The analysis of language and familiar cultures. R.C. Lafayette (Ed.) *The language revolution in foreign language teaching* (s. 19-31). Skokie, IL.: National Textbook Company.

- Brown, D., H. (2007). *Principles of language learning and teaching* (5th ed.). White Plains, NY: Pearson Education.
- Council of Europe (2020). *Common european framework of reference for languages: learning, teaching, assessment – Companion volume*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/lang-cefr.
- Demirel, Ö. (2003). AB ile bütünleşme bağlamında Türkiye’de yabancı dil öğretimi. B. Yediyıldız (Ed.) *Dil, kültür ve çağdaşlaşma*. (s. 239-249) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Gallace, A., Spence, C. (2009). The cognitive and neural correlates of tactile memory. *Psychological Bulletin*, 135(3), s. 380–406. doi: 10.1037/a0015325
- Garcia, M., D., C., M. (2005). International and intercultural issues in English teaching textbooks: the case of Spain. *Intercultural Education*, 16 (1), s. 57–68.
- Gün, M., Şimşek, R. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sosyo-kültürel Yansımalar. *Turkish Journal of Primary Education*, 5 (1), s. 46-58.
- Günday, R. (2013). Çok dillilik ve çok kültürlülük bağlamında yabancı dil öğretimine toplumdilbilimsel yaklaşım. *International periodical for the languages, literature and history of turkish or turkic*, 8(10). s. 313-330. Ankara.
- Kramsch, C. (1998). *Language and culture*. New York, NY.: Oxford University Press
- McBride, D., Anne Doshier, B. (2002). A comparison of conscious and automatic memory processes for picture and word stimuli: A process dissociation analysis. *Consciousness And Cognition*, 11(3), s. 423-460. [https://doi.org/10.1016/s1053-8100\(02\)00007-7](https://doi.org/10.1016/s1053-8100(02)00007-7)
- Oates, J., M., Reder, L., M. (2010). Memory for pictures: sometimes a picture is not worth a single word. Benjamin, A. S. (Ed.), *Successful remembering and successful forgetting: a festschrift in honor of Robert A. Bjork*. (s. 447-462) New York: Psychology Press.
- Schleicher, A. (1869). *Darwinism tested by the science of language*. (A.V.W. Bickers, Çev.) Londra:John Camden Hotten.

- Shepard, R. (1967). Recognition memory for words, sentences, and pictures. *Journal Of Verbal Learning And Verbal Behavior*, 6(1), 156-163. [https://doi.org/10.1016/s0022-5371\(67\)80067-7](https://doi.org/10.1016/s0022-5371(67)80067-7)
- Sweet, H. (1892). *A new English grammar, logical and historical*. Oxford: Clarendon Press.
- Şeker, M. & Dinçer, A. (2014). An Analysis of Gender Stereotyping in English Teaching Course Books . *Cukurova University Faculty of Education Journal* , 43 (1) , 90-98.
- Şimşek, M. R. (2018). Yabancılar için İngilizce ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kültürel İçeriklerin Karşılaştırması. *Bilig* , (84) , 301-327
- Tüm, G. (2021). Yabancılar için Türkçe öğretim ders kitaplarında çok kültürlülük: Yeni Hitit örneği. Erdost, Ö. *Yabancılara Türkçe öğretimi*. s.135-156. Konya: Eğitim.
- UNESCO. (2005). Appendix I UNESCO Universal declaration on cultural diversity. *Diogenes* 205, 141-145. <https://doi.org/10.1177/0392192105050618>
- Wach, E., Ward, R., Jacimovic, R. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper In Brief*, (13), s. 1-10.
- (http-1) Türk Dil Kurumu, (2022). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü*. [Online] Web Adresi: <https://sozluk.gov.tr> [Erişim Tarihi: 24 Eylül 2022].
- (http-2) Türk Dil Kurumu, (2022). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü*. [Online] Web Adresi: <https://sozluk.gov.tr> [Erişim Tarihi: 24 Eylül 2022].

Kitap Künyeleri

- Clare, A., Wilson, J. (2015). *Speakout-intermediate students' book b1-b1+*. 2nd ed. Harlow: Pearson Education Limited.
- Gültekin, İ., Kalfa, M., Atabey, İ., Mete, F., Eryiğit, A., Kılıç, U. (2015). *Yedi iklim Türkçe b1*. E. Barın, Ş. Çobanoğlu, Ş. Ateş, M. Balcı, C. Özdemir (Ed.). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.